Makso Blažić

OMLADINA DRAMLJA

I

Napredne komunističke ideje za vrijeme stare Jugoslavije šire stariji zidari, uglavnom povratnici iz Amerike, među kojima i njih nekoliko iz mlađe generacije. Razvijaju se aktivnosti u populariziranju naprednog radničkog pokreta, širenju progresivnih ideja, o neophodnosti borbe protiv kapitalizma, a za prava i slobodu radnika. Čita se pojedinačno i grupno napredna i progresivna literatura, časopisi i štampa, kojom prilikom se dolazi i do saznanja o boljem životu, odnosno novom društvenom poretku. Razumije se, buržoazija takve i slične pokušaje presijeca represivnim mjerama, kao: iznenadno upadanje u pojedine kuće u kojima vrše pretres, prijete, saslušavaju, zavode u evidenciju i sl. Sve to rade da bi zaplašili ljude i onemogućili ih u njihovim daljim aktivnostima. Žandari bi otvoreno izjavljivali da sve to rade i poduzimaju kako bi spriječili širenje komunističkih aktivnosti i njihovih ideja.

Godine 1933, dolaskom u Sv. Jelenu Rafe Brazičevića, koji je inače bio povezan s Bribirom, gdje je već tada razvijen komunistički pokret, snažnije se razvijaju politički napredne ideje u mjestu, naročito među mladima, i to putem nogometa. Građanski rat u Španjolskoj od 1937. do 1939. godine, djeluje na još veće razvijanje političke opredijeljenosti za napredni komunistički pokret. Organizira se i provod akcija prikupljanja pomoći za španjolske dobrovoljce, tzv. »crvena pomoć«. U akciji sudjeluje i omladinac Zvonko Petrinović, koji dio prikupljene pomoći biciklom odvozi u Bribir. U to vrijeme vodile su se žive rasprave o građanskom ratu u Španjolskoj u kojima su sudjelovali i mladi.

Mladiće tadašnjih vremena, osim uobičajenih zabava, počeo je zaokupljati i sport. Najprije se igra nogomet loptom »krpenjačom« na cesti, a zatim na trgu ispred crkve. Godine 1936. omladinac Miro Blažić donosi prvu i pravu nogometnu loptu iz Zagreba, pa se tada igra nogomet u Sopaljskoj, predjelu zaseoka Lokvica. Isticali su se u igranju omladinci: Josip Manestar Boco, Stanko Manestar, Joso Grahovac, Vlado Domjan Zbriga, Ivan Mužević Tekleš, Vjenceslav Blažić, Krešo Domjan, Ivan Blažić i Petar Domijan. Uz mlađe igraju i nešto stariji mladići. Tada već sazrijevaju uvjeti za osnivanje nogometnog kluba, a to je bila i namjera Komunističke partije u vezi s okupljanjem mladih. Tako se 1937. godine u Sv. Jeleni osniva Nogometni klub »Mornar«.

U radu društva i njegovim sjednicama sudjelovala je većina igrača. Pored ostalog, raspravljalo se i o nekim pitanjima koja su indirektno imala politički prizvuk. Svrha kluba nije bila samo nogomet, već i okupljanje i zbližavanje mladih. Igralo se najviše u Bribiru, Hreljinu, Šmriki, Bakru i Sušaku, kamo je uz nogometaše odlazilo i dosta mladih. Utakmice su ustvari bile susreti koji bi povezivali, zbližavali, razveseljavali, ali i stvarali nove

društvene vrijednosti. Poslije svake utakmice upriličavane su zabave, veselja, pjesme, napredne radničke, kao: »Zora budi sa Istoka«, i sl. Potrebno je istaći da je NK »Mornar« bio centar oko kojeg su se okupljali mladi koji su usmjeravani prema progresivnim stremljenjima.

U stolarskoj radionici Josipa Manestra, kalfe i šegrti djeluju radnički progresivno. Tu je i omladinac Stanko Manestar, đak, a jedno vrijeme i omladinac Miro Blažić. Oni s Josipom Manestrom raspravljaju o svim nepravilnostima kapitalističkog sistema i potrebi za promjenom.

Omladinci Albin Domijan i Miro Blažić vode često rasprave s Antonom Blažićem, zidarom, komunistički orijentiranim, o naprednom radničkom pokretu. I Albin i Miro su zagrijani naprednim idejama i često međusobno komentiraju događaje u svijetu na osnovi pročitanih knjiga i štampe.

Godine 1938. Albin Domijan sudjeluje na jednom sastanku u Borićima kod Selaca, koji mrukovodi Rade Šupić. Raspravljalo se o osnivanju Stranke radnog naroda i podružnih odbora po mjestima s ciljem da se organizirano nastupi na predstojećim izborima.

Okupljeni oko Josipa Pilaša zvanog Pepo, u zaseoku Manestri čita se napredna literatura. Dio toga dobivaju od omladinaca Albina Domijana i Mire Blažića, koji su je donosili iz Crikvenice i Zagreba. Nakon dolaska V. Mačeka na vlast, žandari upadaju u kuću Josipa Pilaša i vrše detaljan pretres. Našli su knjigu »Vođe crvene vojske« za koju je J. Pilaš rekao da ju je dobio od Albina Domijana. Nakon toga žandari upadaju u Albinovu kuću i vrše detaljan pretres. Međutim, ništa nisu našli s obzirom na to da je Albin o tome bio prethodno obaviješten, pa je uspio materijal skloniti na sigurno mjesto. Poslije toga, žandari suočavaju Albina i J. Pilaša. Albin je rekao da je spomenutu knjigu kupio kod prodavača novina u Crikvenici. Zatim je Albin pozivan na saslušanje u Crikvenicu, gdje mu je pored ostalog zaprijećeno da će, ukoliko se ogriješi o zakon, biti otpremljen u logor. Traženo je od Albina da potpiše takvu izjavu, na što je on odgovorio da će to uraditi nakon što to urade i ostali građani. Nakon toga, Albin je registriran u evidenciju načelnika općine Crikvenica, što je ovjereno pečatom i njegovim potpisom. U opasci piše: »Širio komunističku lektiru«. Izvještaj pov. br. 894 od 24. V. 1939. godine.

Veliko oduševljenje mladih radnika simpatizera naprednog radničkog pokreta izazvala je jedna ilustrirana brošura iz SSSR-a koju Miro Blažić donosi iz Zagreba. U brošuri je bilo u slici i riječi prikazano kako se radnici u SSSR-u organiziraju u svoje klubove i kako se slobodno uzdižu i zabavljaju. Brošura je išla od ruke do ruke.

Miro Blažić, kao đak srednje tehničke škole u Zagrebu, povezuje se sa studentima komunistima. Zajedno s njima sudjeluje u demonstracijama nakon državnih izbora na kojima dobiva M. Stojadinović. Miro sudjeluje i u ostalim pobunama i štrajkovima studenata u Zagrebu. Početkom 1938. godine on je optužen u Zagrebu, zbog čega žandari upadaju u njegovu kuću i vrše pretres. Nisu ga zatekli u kući. Žandari su našli mali pištolj, zbog kojeg je Miro drugog dana pozvan na saslušanje kod kotarskog pristava u Crikvenicu. Za svoju obranu Miro je angažirao advokata, koji ga je nekako oslobodio. Tada je Miro Blažić i službeno registriran kao »crveni«.

Godine 1938. ili 1939. komunisti i njihovi simpatizeri pokreću u Sv. Jeleni inicijativu za osnivanje narodne čitaonice. Predloženo je da predsjednik čitao-

nice bude omladinac Albin Domijan, ali su to neki odbili uz obrazloženje da je Albin isuviše poznat kao komunistički nastrojen. Tada je za potpredsjednika čitaonice izabran omladinac Zvonko Petrinović, a za tajnika omladinac Milivoj Manestar, dok su u odbor bili izabrani Albin Domijan i Miro Blažić. U okviru rada čitaonice proširen je krug ljudi, među kojima je bilo i dosta mladih. Banovinska vlast je odobrila pravila za rad čitaonice da bi, nakon što su vlasti ocijenile njen rad idejno i politički štetnim, u zimi 1940/41. godine zabranile dalje njeno djelovanje. Osnovni razlozi za zabranu bilo je propagiranje progresivnih ideja uopće, a naročito komunističkih.

Miro Blažić, kao nastavnik u zidarskoj školi u Crikvenici, povezuje se s Ivanom Jeličićem, također nastavnikom u toj školi i komunistom. On mu daje naprednu literaturu, pa je Miro rastura u mjestu. Nastavnici i đaci te škole imali su znatna utjecaja na ukupan razvoj odnosa među mladima u progresivnom smislu.

Izgradnja Jadranske magistrale također je imala utjecaja na okupljanje i povezivanje mladih. Okuplja se veliki broj radnika, domaćih i drugih, što dotad nije bio slučaj. U neposrednom kontaktu osjeća se radnički život i mnogima to otvara oči. Gradilište hidrocentrale u Triblju, 1939—1941. godine, imalo je grupu formiranih komunista, među kojima je bio i Miro Blažić. Oni bi povremeno dolazili u Sv. Jelenu, kontaktirali s pojedinim naprednim ljudima i prenosili im ideje komunističkog i radničkog pokreta. Ta grupa je djelovala vrlo utjecajno na svojim radnim mjestima i drugdje.

Stanko Manestar već kao gimnazijalac za vrijeme školovanja u Gospiću kontaktira s naprednom omladinom i opredjeljuje se za napredni omladinski pokret. Godine 1939, kao student građevine u Zagrebu, učlanjuje se u društvo »Pacifista« preko Jaroslava Hvale (strijeljan 1941. godine), studenta veterine i partijskog rukovodioca na Zagrebačkom sveučilištu. Nakon uključivanja u redove napredne studentske omladine, Stanko sudjeluje u nizu štrajkova, proslavama Prvog maja sa zagrebačkim radnicima, u razbijanju sastanaka koje su održavali pristalice režima ili frankovci. Već 1941. godine S. Manestar je kompromitiran kao ljevičar, zbog čega nakon kapitulacije Jugoslavije bježi iz Zagreba pred hapšenjem od ustaša i vraća se kući.

Godine 1939. Zvonko Petrinović sudjeluje u radu dvaju sastanaka u šumici iznad Selaca. Z. Petrinović dočekuje na crikveničkoj rivi Luku Vinketa, aktivistu, da bi ga zatim odveo na ugovoreno mjesto. Drugim sastankom, na istom mjestu, rukovodi Rade Šupić. Na spomenutim sastancima, pored ostalog, bilo je riječi o međunarodnoj vojno-političkoj situaciji i u sklopu toga o idućim zadacima.

KRATAK ZAKLJUČAK

Sve do 1941. godine, komunisti i simpatizeri narodnog radničkog pokreta, među kojima ima i dosta mlađih, nastavljaju svojim aktivnostima. Osnivanje NK »Mornar«, narodne čitaonice, rad čitalačkih grupa, diskusionih klubova i ostale forme koje su primjenjivane, nije bilo slučajno, već smišljeno s jasno određenim ciljem. Razumije se da je imalo neposredna i posredna utjecaja na okupljanje, povezivanje i zbližavanje mladih, te na njihova ponašanja, operdjeljenja i formiranje kao ličnosti, iako se baš ne bi moglo govo-

riti o nekom strogo organiziranom radu s mladima, jer za to nisu postojali ni uvjeti. Međutim, ipak treba istaći da su se pojedinci u znatnoj mjeri isticali i svojim aktivnostima umnogome pridonosili da se među mladima razvija sve veća svijest. Kasniji tok događaja to najbolje i potvrđuje.

II

Okupaciju naše zemlje, 1941. godine, mladi doživljavaju na svoj način. Po nagovoru Mira Blažića, Cvetko Košuljandić, vojnik bivše jugoslavenske vojske, ne vraća pušku već je skriva da bi nešto kasnije bila otpremljena u partizane. Travnja 1941. godine, nakon kapitulacije Jugoslavije, omladinci Ivan (Ivana) Jurić, Ivan (Bartola) Jurić i Milovan Manestar Frankin, čamcem na vesla prevoze iz Voza s otoka Krka jedan puškomitraljez, dva sanduka topovskih granata i sanduk s 1200 puščanih metaka. Sve to pohranjuju u zaseoku Jurići da bi koncem 1941. ili početkom 1942. godine omladinci Strahomir Pilaš i Josip Domijan Beli to odnijeli do zaseoka Markaci i predali daljoj vezi. Tada već u mjestu ima nekoliko omladinaca simpatizera NOP-a. Po nalogu Rafe Brozičevića i Rudolfa Pilaša, članova KPJ, Strahomir Pilaš kontaktira s Vladom Carem u zidarskoj školi u Crikvenici, a često nosi i pisma.

Stanko Manestar je već 1941. godine kompromitiran kao ljevičar. Nakon što se u svibnju poslije kapitulacije Jugoslavije vratio u mjesto, postepeno se uključuje u rad za NOP. Djeluje na dio studenata u Crikvenici i okolini da se više ne vraćaju u Zagreb. Odvraća mlade da ne stupaju u »ustašku mladež«. Nedugo poslije toga pozvao ga je Vlade Vukelić zvani Kapo, ustaški gornik u Crikvenici, te mu zaprijetio da će ga likvidirati ukoliko ne stupi u »ustašku mladež«. S. Manestar je u Crikvenici bio povezan s Vladom Matetićem, aktivistom NOP-a i pod njegovim rukovodstvom je radio na okupljanju studenata i omladine u Crikvenici, na prikupljanju podataka o kretanju neprijateljskih oficira i vojnika, na rasturanju letaka, pisanju parola, održavanju veze i prenošenju propagandnog materijala, itd. Rujna 1941. godine V. Matetić prima Stanka u KPJ. Po nalogu Viktora Bubnja, aktiviste NOP-a u Crikvenici, S. Manestar je smjestio Kubicu, studenta tehnike u »Ludmilu« (ranije Češka kolonija, sada »Primorka«), koji je započeo raditi na tehnici izdavanja glasila NOB-a. Za prvi broj, po nalogu V. Bubnja, S. Manestar crta i naslovnu stranu. Koncem 1941. godine, S. Manestar dobiva zadatak za rad s omladinom u Dramlju. Stanko Manestar rastura letke u Crikvenici s grupom crikveničkih omladinaca, a omladinci Vjenceslav Blažić i Strahomir Pilaš po Dramlju i na obali u talijanskom logoru. Leci su bili ispisani na hrvatskosrpskom i talijanskom jeziku.

Zvonko Petrinović bio je, do kapitulacije Jugoslavije, partijski povezan u Sušaku. Rade Šupić, kao sekretar Okružnog komiteta KPH za Hrvatsko primorje, često je navraćao kod Z. Petrinovića u kuću, gdje bi obično noćio i pravio planove obilaska partijskih organizacija. Sjeća se kada je na dan upada Talijana u našu zemlju došao R. Šupić kod njega oko ponoći. Drugi dan je otišao u Crikvenicu, a njega (Zvonka) poslao u Kraljevicu. Budući da je u to vrijeme Z. Petrinović radio kao građevinski poslovođa na Jadranskoj magistrali, R. Šupić mu je predložio da nabavi što više eksploziva, upaljača i štapina na gradilištu u Šmriki i da prikuplja oružje koje odbacuje vojska.

Listopada 1941. godine Zvonko uzima određenu količinu eksploziva i donosi kući. U međuvremenu doznaje da se za njega interesiraju karabinjeri, nakon čega sakriva eksploziv iza kuće. Poslije toga karabinjeri dolaze u njegovu kuću i vrše pretres i pronalaze 3 kg eksploziva. Na njihovo pitanje odakle mu to, Zvonko odgovara da je to vlasništvo Sedme terenske sekcije kod koje radi, za što je naknadno isposlovao urednu potvrdu s pečatom spomenute sekcije, pa su karabinjeri vratili eksploziv sekciji. Nabavljeni eksploziv većim je dijelom korišten za partizanske diverzantske akcije. Prema sjećanju Z. Petrinovića, 1941. godine je otpremljena veća količina eksploziva, upaljača i potreban broj štapina u partizane.

Godine 1941, prilikom proslave godišnjice oktobarske socijalističke revolucije, Z. Petrinović je dobio zadatak od Viktora Bubnja da propagandni materijal — crvene petokrake zvijezde s parolom »Smrt fašizmu — sloboda narodu« — rastura na terenu od Dramlja do Kraljevice. U realizaciji te akcije jedna grupa omladinaca provaljena je u Kraljevici i uhapšena. Neobaviještena o toj provali, karabinjeri u noći 10. studenoga 1941. godine, iznenadno upadaju u kuću Z. Petrinovića, hapse ga i sprovode u logor u Italiju. Osudio ga je talijanski vojni sud radi suradnje s NOP-om. Poslije kapitulacije Italije Z. Petrinović je pušten iz logora i nakon toga odlazi u partizane.

Ujesen 1941. godine, Vlado Car, predratni komunist iz Selaca, poziva u hodnik zidarske škole u Crikvenici Strahomira Pilaša, Milovana Domijana i Petra Manestra Čikića, polaznike škole, i saopćava im, da su postali članovi SKOJ-a. Nakon što su ti omladinci jednog dana zapjevali pjesmu »Volga, Volga« u hodniku zidarske škole, uprava škole donijela je odluku da su S. Pilaš, M. Domijan i P. Manestar premladi (15 godina) za tu školu, pa se time i prekida njihovo dalje školovanje. Prema sjećanju S. Pilaša, oni su kao skojevci i dalje djelovali. Korišteni su za prenošenje raznog propagandnog materijala. Evo što o tome KK SKOJ-a Crikvenica piše Okružnom komitetu SKOJ-a za Hrvatsko primorje 10. prosinca 1942. godine: »U Sv. Jeleni ima 3 SKOJ-evca radnika, ali nisu osamostaljeni i nisu postali rukovodioci omladine« (Prepisano iz arhiva IHRPH).

Ujesen 1941. godine, omladinac Rajko Mužević odlazi u partizane gdje ostaje sve do oslobođenja.

Već u prvoj polovini 1942. godine članovi KPJ u Dramlju povezuju se s nekim omladincima, koji po njihovim direktivama izvršavaju određene zadatke. Širenjem NOP-a, omasovljava se i omladinska organizacija. Osniva se Savez mlade generacije (SMG) koji oko sebe okuplja dio mladih. SMG već tada ispoljava svoje aktivnosti i organizirano nastupa prema svakom naprednom omladincu. Tada već dio omladine aktivno i organizirano radi za NOP. Dvanaest omladinaca odlazi u partizane (Miro Blažić, Anđelko Car, Krešo Domijan, Borislav Domijan, Miroslav Domijan, Ivan Domijan, Milovan Mužević, Milovan Manestar, Ivka Mužević, Ivan Kurić, Cvetko Košuljandić, Pilaš Bogomir). Među njima su bila dva istaknuta omladinca, Milovan Mužević i Ivan Domijan, obadvojica poginula u NOB-u.

Milovan Mužević rođen je 1923. godine u Dramlju, u siromašnoj radničkoj porodici. Godine 1937, nakon završene građanske škole u Crikvenici, odlazi na izučavanje zanata u željezničku radionicu (sada »Janko Gredelj«) u Zagreb. Poslije izvjesnog vremena M. Mužević je primljen u SKOJ, a zatim i u KPJ. Bio je sekretar skojevske organizacije u željezničkoj radionici u Zagrebu.

Ivan Domijan rođen je 1924. godine u Dramlju, u radničkoj porodici. Godine 1940, nakon završene građanske škole u Crikvenici, odlazi na izučavanje zanata u željezničku radionicu u Zagreb. Tamo je primljen u SKOJ.

Prema sjećanju Strahomira Pilaša, u rano proljeće 1942. godine, nakon jedne provale u Zagrebu a da bi izbjegli hapšenju, M. Mužević i I. Domijan sa još jednim drugom dolaze u Dramalj i javljaju se Rafi Brozičeviću, članu KPJ. Odmah su izrazili želju za odlazak u partizane, poslije čega ih je R. Brozičević otpratio do zaseoka Lokvice. Ovdje ostaju oko 5—6 dana, s tim što su noću spavali u kući, a danju su se krili po borićima u predjelu Sopaljske. O njihovoj sigurnosti brinuli su Rudolf Pilaš i Strahomir Pilaš, koji ih prate do sljedeće veze preko koje odlaze u partizane. Nakon stupanja u partizane M. Mužević je bio raspoređen na dužnost u ratni kotar Vrbovsko. Te 1942. godine u jednoj akciji M. Muževića žandari teško ranjavaju a da im ne bi živ pao u ruke, sam sebi je oduzeo život. I. Domijan bio je rukovodilac SKOJ-a u 3. brigadi 13. primorsko-goranske udarne divizije. Radilo se o jednom izuzetno kvalitetnom skojevskom rukovodiocu i divnom drugu.

Prvom polovinom 1942. godine Strahomir Pilaš prihvaća od Rafe Brozičevića u Crikvenici jednu drugaricu i prati je do zaseoka Lokvica, gdje je predaje Rudolfu Pilašu a on je odvodi u partizane. Siječnja ili veljače 1942. godine S. Pilaša i Vjenceslava Blažića, za vrijeme pratnje jednog aktiviste NOP-a od zaseoka Lokvica do Triblja, uhapsili su Talijani. V. Blažić je odmah nakon legitimiranja pušten, iz legitimacije se vidjelo da radi u DEP-u u Triblju, dok su Strahomir i aktivist kojeg su pratili bili bez dokumenata, zbog čega su bili zatvoreni. Poslije nekoliko dana Strahomir je pušten iz zatvora, dok su spomenutog aktivistu u pratnji karabinjera sproveli u Rijeku.

U drugoj polovini 1942. godine, dvije omladinke (Katica i Ljubica) iz »Jadrolinije« u Crikvenici odlaze preko Dramlja u partizane. U njihovom prebacivanju sudjeluju omladinci Bogoljub Domijan Danijelov, Josip Domijan Beli i Maksim Blažić. Akcija se izvodi noću. Drugog dana nakon njihova nestanka iz Crikvenice nastaje prava senzacija i potraga za njima, ali bez uspjeha.

Slavko Jurić najodgovorniji je za održavanje partizanske pomorske veze na plovnoj ruti Kačjak — otok Krk i obrnuto. Na tom zadatku bio je angažiran od lipnja 1942. do listopada 1944. godine, kada odlazi u II. POS. On uspješno izvodi sve akcije i umnogome pridonosi da se spomenuta veza učvrsti, proširi i ustali. Praktično, sve je išlo preko njega. S. Juriću pripada velika zasluga što ta veza nikada nije bila otkrivena. Početkom 1943. godine S. Jurić je član MNOO-a, a poslije kapitulacije Italije tajnik MOO-a sve do 15. siječnja 1944. godine, kada je bio uhapšen i zatvoren. U zatvoru se dobro držao. Drugom polovinom 1943. godine primljen je u KPJ.

Listopada 1942. godine, Albin Domijan po zadatku odlazi u Baretiće kod Grižana, gdje prisustvuje jednom sastanku i podnosi izvještaj o situaciji u Sv. Jeleni. Nakon toga, dogovoreni su i idući zadaci. Sudjeluje u svim akcijama, a posebno je bio angažiran na prikupljanju i dostavljanju podataka višem rukovodstvu o kretanju, zadržavanju i jačini neprijateljskih snaga i ostalih podataka koji su u to vrijeme bili potrebni. Albin je prosinca 1942. godine primljen u KPJ, a od ožujka 1943. godine bio je i sekretar partijske ćelije.

Stanko Manestar cijele 1942. godine bio je angažiran na radu s omladinom u Dramlju. Održavao je politička predavanja, radi na okupljanju omladine, i sl. Početkom 1942. godine osobno sudjeluje u prebacivanju Milovana Manestra u partizane, a putem jedne veze u Crikvenici. Također, početkom 1942. godine S. Manestar dobiva zadatak da riješi smještaj Drage Despota, komuniste koji se sklonio pred ustašama iz Zagreba, njegove supruge i majke. Smjestio ih je kod svojih roditelja sve do njihova odlaska u partizane. Tada su već u Dramlju boravili dr. Jančiković, desna ruka V. Mačeka, te dr. Pollak, a na Crnom molu i dr. Winter, kasnije vijećnik AVNOJ-a. S. Manestar dobiva zadatak da organizira sastanak predstavnika partizana i dr. Jančikovića radi njegova uključivanja u NOP i eventualnog odlaska u partizane. Tu mu je pomagao i Drago Despot, koji je bio u vrlo dobrim odnosima s dr. Jančikovićem (on je Despota smatrao HSS-ovcem). Jančiković je mogućnost suradnje energično odbio i nekoliko dana nakon toga je napustio Dramalj.

Prema sjećanju Stanka Manestra, vrijedno je spomenuti akciju omladinca Petra Manestra Čikića, koji je nosio u svojim njedrima rastavljeni puškomitraljez preko naoružanog talijanskog bloka na obali kod »Vile Danica«. Akciju je izveo u toku dana. Tada je imao 16 godina.

Omladinac Josip Domijan stanovao je na obali u talijanskom logoru ograđenom bodljikavom žicom. To mu nije smetalo da skoro svaku večer odlazi u akciju, odakle bi se kasno u noći vraćao kući. Ipak je u noći 19. rujna 1942. godine, vraćajući se s jedne akcije, otkriven, uhapšen i interniran u Italiju. Bio je osuđen na 5 mjeseci zatvora. Na saslušanju nije nikoga izdao. U logoru ostaje negdje do lipnja 1943. godine, kada se vraća kući, bude primljen u SKOJ i odlazi u partizane.

Ujesen 1942. godine, na zahtjev Kotarskog komiteta SKOJ-a Crikvenica, članovi KPJ u Dramlju određuju tko od omladinaca treba da bude primljen u SKOJ. Tako se u noći listopada ili studenoga 1942. godine, u kući Mira Blažića (gdje je postavljena spomen-ploča) osniva prva skojevska grupa u sastavu: Josip Košuljandić Tomin, Strahomir Pilaš, Tomislav Car, Maksim Blažić i Irenka Domijan. Za sekretara je određen Stanko Manestar, član KPJ. Sastanku prisustvuje Ivica Gašparović Gašo, sekretar KK SKOJ-a Crikvenica u pratnji Cvetka Košuljandića. Evo što o tome piše KK SKOJ-a Crikvenica Okružnom komitetu SKOJ-a za Hrvatsko primorje 5. ožujka 1943. godine: »U Sv. Jeleni formirana jedna SKOJ-evska grupa, koja se u cjelini pokazala vrlo aktivna. Oko sebe okuplja dva odbora ujedinjenog saveza i ostali broj omladinaca i omladinki.« (Prepisano iz Arhiva CK SKH).

Pored članova SKOJ-a tada ima još jedanaest omladinaca koji aktivno i organizirano rade za NOP.

Osnovni zadaci skojevske grupe bili su: organizirano nastupati prema naprednim omladincima i objašnjavati im cilj i karakter NOB-a, omasovljavati omladinsku organizaciju, održavanje kurirske veze po mjestu i okolini, učešće u prikupljanju, pohranjivanju i nošenju dijelova oružja i municije, hrane, dijelova odjeće i obuće i drugog materijala, učešće u prihvatu, osiguranju i zbrinjavanju pojedinih rukovodilaca NOP-a ili partizana koji bi povremeno boravili u mjestu radi izvršenja zadataka ili oporavka i liječenja, odvraćanje omladinaca da ne stupaju u domobranstvo NDH, obavještavanje o kretanju i zadržavanju neprijatelja u pojedinim zaseocima, o eventualnim namjerama neprijatelja, njegovo uznemiravanje, itd.

U zimi 1942. godine omladinke Danica Jurić i Marija Blažić, udata Šarar, pozvane su na sastanak koji se održao u štali u zaseoku Lokvice. Tom sastanku su prisustvovali Jurica Knez i Ivica Baretić iz kotarskog rukovodstva u pratnji Rudolfa Pilaša. Tim omladinkama stavljeno je u zadatak da organiziraju nekoliko drugarica i da formiraju odbor AFŽ. Dogovoreno je da predsjednica bude Marija Blažić, a tajnica Danica Jurić. Kasnije su angažirale Katarinu Mužević za blagajnicu.

Nakon hapšenja S. Manestra veljače 1943. godine, partijska ćelija određuje Tomislava Cara za sekretara skojevske grupe. Na toj dužnosti on ostaje sve do kapitulacije Italije, kada odlazi na dužnost člana KK SKOJ-a Crikvencia. Početkom 1943. godine skojevska grupa delegira Maksima Blažića u MNOO koji tu ostaje sve do odlaska u partizane svibnja 1943. godine. Nakon njega određen je drugi omladinac s istim zadatkom, i tako to traje sve do oslobođenja.

Godine 1943, do kapitulacije Italije, primljeno je trinaest omladinaca u SKOJ (Ivan Blažić, Marija Blažić Meri, udata Šarar, Josip Domijan Beli, Bogoljub Domijan, Petar Domijan Babin, Branko Car, Danica Jurić, Anica Jurić, udata Blažić, Zorica Jurić, Lovrenc Košuljandić, Mihovil Manestar Mihić, Katarina Mužević, udata Bratović, Davorin Pilaš). U tom razdoblju dvadeset omladinaca, među kojima i nekoliko skojevaca, stupa u jedinice NOV i POJ: Maksim Blažić, Dragutin Blažić, Branko Car, Ivan i Petar Car (s Prozora), Albin Domijan, Bogoljub Domijan, Josip Domijan Pepo, Ivan Jurić Bartolov, Josip Košuljandić Tomin, Petar Košuljandić, Lovrenc Košuljandić, Josip Manestar Boco, Izidor Manestar, Petar Manestar Čikić, Stanko Manestar, Ivan Pavlić, Strahomir Pilaš, Ivan Car, Josip Domijan Beli.

Evo što o aktivnosti omladinske organizacije KK SKOJ-a Crikvenica piše Okružni komitet SKOJ-a za Hrvatsko primorje 24. ožujka 1943. godine: »U Sv. Jeleni je situacija povoljnija. Omladina pravi akcije (pilenje telefonskih stubova, pisanje parola, vrši napad na neprijateljske agente), koje narod, prilično oportunistički raspoložen, ne odobrava. Omladina odlučuje pojačati svoje akcije. Omladina osuđuje druga koji kao pisar radi kod ustaša, a koji je u isto vrijeme vrlo aktivan, naročito kod borbenih akcija. Napravljena je greška što su na crkvi pisane parole, što treba čim prije ispraviti. Šverca ima uglavnom opravdanog tj. za životne potrebe, ali ima i špekulanata koji se bave razmjenom artikala i na koncu prodaju ih ustaško-njemačkim banditima.« (Prepisano iz Arhiva IHRPH). U drugom izvještaju na istu adresu, 1. lipnja 1943. godine, piše: »U Sv. Jeleni omladina sva oduševljena za narodni pokret, osim nekoliko iznimaka i to drugarica koje šuruju sa Italijanima. Inače borbenost je na dosta visokom stepenu. Omladinke prenašaju sol koju čuvaju dvojica ustaša, ali one ne strahuju od njih.« (Prepisano iz Arhiva IHRPH).

U rano proljeće 1943. godine, nakon predaje jedne partizanke karabinjerima, skojevci vrlo brzo reagiraju. Osim ostalog i zbog toga što su prethodnih dana i noći s njom kontaktirali i odvraćali je od toga. Kritičnog dana na putu od Crikvenice do Dramlja Maksim Blažić, skojevac, sreće partizanku N. N. (prethodne noći bio kod nje u kući) u pratnji dvojice karabinjera. Njegovim dolaskom u zaseok Blažići bio je prvi i najvažniji zadatak da se Cvetko Košuljandić, partizan, tifusar, koji je ležao u kući Mire Blažića, a za kojeg je partizanka N. N. znala, skloni na sigurno mjesto. Tokom dana,

skojevci sklanjaju C. Košuljandića na sigurno mjesto. Na sreću partizanka N. N. nije nikoga izdala.

Po zadacima skojevske grupe skojevci sa stanom na obali Tomislav Car, Petar Domijan Babin, Davorin Pilaš i Branko Car dobili su zadatak da uspostave vezu s pojedinim talijanskim vojnicima, simpatizerima NOP-a. Oni to uspješno izvode. Ostalo je u sjećanju, kada je u nekoliko navrata skoro svakom talijanskom vojniku u barakama iza »Vile Hilda« podmetnut letak ispod jastuka. To su izveli vojnici simpatizeri NOP-a. Oni su letke dobili od skojevaca. Drugog dana su se okupili vojnici i to međusobno prepričavali, vodeći računa da o tome ne doznaju karabinjeri. Letke na talijanskom jeziku skojevci su prenosili preko »naoružanog bloka«. Evo što o tome kaže Tomislav Car. Sjeća se da je jednom preuzeo omot letaka od Bože Domijana, krojača, u namjeri da ih odnese na obalu u žicu. Na putu nailazi na patrolu karabinjera, zbog čega namjerno produžuje put do zaseoka Manestri. Vraćajući se, držeći omot s lecima u ruci, ponovo se sreće s istim karabinjerima. Pomislio je da bi im mogao biti sumnjiv zbog čega navraća u kuću Smilje Domijan i kod nje ostavlja omot s lecima. Istovremeno je od jedne bilježnice napravio omot i otišao na obalu. Na naoružanom bloku zatekao je iste karabinjere s kojima se prethodna dva puta sreo, i ovom prilikom su tražili od njega da pokaže što nosi. Budući da nije bilo ništa, osim prazne bilježnice, karabinjeri ga propuštaju. Drugog dana, preko istog bloka, T. Car prenosi u njedrima omot s lecima.

Preko tako stvorene veze skojevci nabavljaju dijelove vojne odjeće i obuće, što bi vojnici otuđivali i prodavali. Nisu to bile neke značajnije količine. Na taj se način dolazilo i do cigareta. Nabavljenu robu skojevci bi nosili preko kontroliranih prolaza. Jednom prilikom su Talijani našli kod T. Cara par vojničkih cipela, a nakon što je dao objašnjenje, vojnik nije bio time zadovoljan, zbog čega je T. Car bio sproveden u »Vilu Hildu«. Nakon kraćeg zadržavanja pušten je kući, s time što mu je jedan niži oficir, koji ga je inače poznavao, rekao da cipele ostavi i da će ih on prenijeti preko bloka. Tako je i bilo. Poslije toga, a prema dogovoru, talijanski vojnici, simpatizeri NOP-a, spakiranu robu u vrećama kamionom bi prevozili do zaseoka Blažići, gdje bi je skojevci preuzimali i odnosili na sigurno mjesto. To je trajalo sve do kapitulacije Italije.

Početkom druge polovine 1943. godine održava se omladinski sastanak u predjelu Veprenica, kojem prisustvuje i Dušan Cvetić, sekretar KK SKOJ-a Crikvenica. Pored ostalog, na sastanku je zaključeno da se omladinke koje rade u odboru AFŽ-a uključe u rad omladinske organizacije. Tada se osniva prvi odbor Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Hrvatske (USAOH). Za predsjednicu je izabrana Marija Blažić Meri, udata Šarar, a za članove odbora omladinci Mihovil Manestar, Ljubo Domijan, Anica Jurić i Zorica Jurić. Postavljeni su i zadaci, u prvom redu da se odbor angažira na okupljanju, omasovljenju i mobilizaciji omladine za iduće zadatke.

Nakon kapitulacije Italije, omladinska organizacija se omasovljava. Tada oko 50 omladinaca stupa u jedinice NOV i POJ. Skojevci i ostali omladinci, zajedno s jedinicama NOV i POJ, sudjeluju u razoružanju neprijateljskih oficira i vojnika kod Češke kolonije, sada Primorke. Oružje, municiju i ostalu zarobljenu vojnu opremu sklanjaju na sigurno mjesto, da bi se nešto kasnije kamionima odvozila prema unaprijed utvrđenom planu.

U Narodnom domu se osniva novi odbor USAOH-a u čijem su sastavu Ivan Manestar Rođo, predsjednik, Divna Pilaš, tajnik, Cveta Domijan, blagajnik i još nekoliko omladinaca kao članova odbora. Zadaci su bili istovjetni kao i prethodnog odbora, samo što sada djeluje u nešto povoljnijim uvjetima.

Početkom listopada 1943. godine, nakon upada Nijemaca i ustaša-legionara u Crikvenicu, omladinska organizacija dobiva zadatak da izvrši pregrađivanje Jadranske magistrale u predjelu Jadran. Pregrađivanje je izvršeno kamenjem, i to se izvodilo nekoliko puta. Naime, dok bi neprijatelj raščistio kamenje-prepreku i oslobodio prolaz, uslijedilo bi novo pregrađivanje. To je, razumije se, usporavalo kretanje neprijatelju i gubio je na vremenu. I pored pokušaja da pronađe aktere toga, to neprijatelju ne ide za rukom.

Listopada 1943. godine, već za vrijeme Nijemaca i ustaša u Crikvenici, omladinci Anica Jurić Male Roži i Josip Manestar Veronkin dobivaju zadatak da sprovedu u partizane dr. Frederika, talijanskog oficira, sa stanom na obali. Ti omladinci dolaze u kuću na obali gdje prihvaćaju dr. Frederika i preko Vrha i Stranča prate da zaseoka Antovo kod Grižana i predaju sljedećoj vezi.

Kotarski odbor USAOH-a Crikvenica Okružnom odboru USAOH-a za Hrvatsko primorje 3. studenoga 1943. šalje izvještaj: »U Sv. Jeleni omladina je nepokolebljiva, veseli se. Ljudi se bune šta se parole pišu noću, kada se može po danu. Bune se što se parole pišu po kućama.« (Prepisano iz Arhiva AHRPH). OK SKOJ-a za Hrvatsko primorje Pokrajinskom komitetu SKOJ-a Hrvatske, 31. siječnja 1944. godine, piše: »Predsjednik Kotarskog odbora USAOH-a (Josip Domijan Beli, primjedba M. B.) sa jednim drugom (Josip Car Kuzmić, primjedba M. B.) pucali su u dva agenta Gestapoa koji su naknadno nakon par dana u bolnici podlegli ranama.« (Prepisano iz Arhiva IHRPH). KK SKOJ-a Crikvenica OK SKOJ-a za Hrvatsko primorje 23. travnja 1944. šalje izvještaj: »Omladina pristupa dezerterima koji se nalaze kod kuće i nastoji ih povratiti u NOV, što je kod četvorice i uspjelo, a nadaju se da će uspjeti i kod ostalih.« (Prepisano iz Arhiva IHRPH).

Drugom polovinom 1944. godine, omladinka N. N. dobiva zadatak da prati jednu obitelj od Dramlja do Crikvenice, za koju se pretpostavljalo da kontaktira s ustaškom komandom u Crikvenici. Omladinka je utvrdila da je ta obitelj jednog dana poslijepodne nesmetano prošla preko dva naoružana bloka na obali. Dolaskom u Crikvenicu svraćaju u ustašku komandu u kojoj ostaju neko vrijeme i nakon toga se vraćaju kući. Nakon što su utvrđeni kontakti s ustaškom komandom poslije nekoliko dana su uhapšeni i sprovedeni u šumu, gdje su izvedeni pred sud. Mještani su ovakve mjere vrlo pozitivno komentirali.

Godine 1944, za vrijeme jedne racije u mjestu, ustaše hapse omladinku Anicu Jurić, članicu KPJ, kao i još neke omladinke i sprovode ih u zatvor u Crikvenicu. Jednom do kasno u noć Anicu su ispitivali i od nje tražili da kaže koliko ima komunista u mjestu i tko su oni, koje sve obitelji rade za partizane, da li ona radi za partizane, gdje se održavaju sastanci, i sl. Inzistirali su na tome i stavljali joj do znanja, da ukoliko bilo što kaže od onoga što je pitaju, da joj se neće ništa dogoditi i da će biti puštena kući. Naravno, Anica im ništa nije rekla pa su je, nakon šest dana provedenih u zatvoru, pustili kući. Poslije toga Aanica i dalje nastavlja sa svojim aktivnostima za NOP.

Siječnja 1945. godine uhapšen je i otpremljen u logor Tomislav Car, sekretar KK SKOJ-a Crikvenica. Nakon nekoliko dana, uhapšena je i Marija Blažić Meri, organizacioni sekretar KK SKOJ-a Crikvenica. Zatekli su je na spavanju u noći oko 23.00 sata, kada upada u kuću Vladimir Vukelić, zvani Kapo, ustaški logornik u Crikvenici, s još 20 ustaša-legionara. Tom prilikom V. Vukelić je rekao: »Tražio sam te na Krku (bila na dužnosti KK SKOJ-a Krk), a gdje sam te sada našao. Dugi je uhvaćen (nadimak T. Cara), a sada sam i tebe uhvatio.« Na riječi M. Blažić da ništa ne zna, V. Vukelić odgovara da skojevci ništa ne znaju, ali će sve znati kada je stavi pod prešu i da će krv i voda iz nje teći. Gurnuo ju je po kućnim stepenicama. Nakon što je izašla iz kuće bila je opkoljena ustašama-legionarima, da bi je zatim odveli do magistrale, gdje je bila još jedna grupa ustaša-legionara, a među njima i nekoliko uhapšenih aktivista NOP-a. V. Vukelić se vraćao u kuću, misleći možda da će naći neku poštu ili barem nešto od propagandnog materijala, ali nije ništa našao. Marija Blažić tražila je od legionara da je puste kući kako bi se bolje obukla i obula s obzirom na to da joj je bilo hladno. Njenoj molbi je bilo udovoljeno s tim što je s njom išao jedan legionar do kuće. Kada su došli do kuće M. Blažić je iskoristila nesmotrenost legionara i pobjegla je preko raštela i ogradnog zida. Legionar je za njom pucao, ali je nije pogodio. Došla je u Bašunje negdje oko jedan sat sva izgrebana, na putu je izgubila papuče i trčala je bosa. Nakon što je te noći prespavala, otišla je u šumu. Poslije toga M. Blažić je primljena u KPJ.

Drugog dana grupa ustaša-legionara dolazi u kuću Antona Blažića, oca Marijina, i vrše detaljan pretres, ali bez rezultata. Uzimaju jednu kozu i odvode Antona Blažića u Crikvenicu da bi ga poslije kraćeg zadržavanja pustili kući.

U rano proljeće 1945. godine grupa omladinaca na Jadranskoj magistrali u predjelu Jardan — Prozor, likvidirala je jednog neprijateljskog vojnika-legionara. On je prethodno pljačkao i maltretirao neke građane u zaseoku Klanfari. U spomenutom slučaju moralo se vrlo brzo reagirati da bi odstranili svaki trag krvi na cesti s obzirom na to da se ovuda odvijao saobraćaj i postojala je mogućnost nailaska neprijatelja. Zadatak je vrlo uspješno izvršen i svaka sumnja je bila otklonjena. Evo što o tome kaže Danica Jurić. Bilo je to negdje u prvoj polovini 1945. godine, kada se skojevski sastanak održavao u njihovoj kući, kojem je sastanku prisustvovao i drug Ico iz KK SKOJ-a Crikvenica. Odjednom su dotrčali neki omladinci i pioniri koji su bili na osiguranju i obavijestili ih da je u zaseoku Klanfari neki ustaša. Sastanak je odmah prekinut i svi prisutni na sastanku su otrčali na Prozor, kod Stankove štale, gdje se našlo još nekoliko omladinaca. Na cesti su zapazili ustašu i nakon što ga je Ico pozvao da stane, ustaša se uhvati za pušku da bi ga zatim Ico iz svog »šmajsera« ubio. Poslije toga su omladinci ustašu iznijeli iznad ceste i zakopali ga. U toj akciji pored Ice sudjelovali su omladinci: Mihovil Manestar, Milivoj Manestar, Josip Manestar, Danica i Anica Jurić i još neki.

Na dan oslobođenja mjesta, 16. travnja 1945. godine, na Jadranskoj magistrali u predjelu Dražina, grupa omladinaca zarobljava jednog ranjenog Nijemca, a u zaseoku Livaki jednog odbjeglog ustašu. I jednog i drugog omladinci predaju vojnicima XIX. divizije. Omladinci su sudjelovali i u prikupljanju poginulih njemačkih vojnika na Jadranskoj magistrali u predjelu Jadran i Klanfari, i u njihovom prevoženju do mjesnog groblja.

Od kapitulacije Italije do oslobođenja primljeno je 19 omladinaca u SKOJ (Blaženka Blažić, udata Domijan, Antonija Domijan, Eugen Domijan, Josip Domijan, Melita Domijan Seka, Ljubo Domijan, Ivan Car Cilin, Mato Blažić, Vojko Manestar, Josip Manestar, Dušanka Manestar, Ivanka Manestar, Ivan Manestar Rođo, Boga Mužević, Egita Mužević, Stjepan Jurić, Ivan Pavlić, Marija Rak, Jelena Jurić, udata Pavlić). U tom razdoblju primljena su četiri skojevca u KPJ (Mihovil Manestar Mihić, Katarina Mužević Keti, Anica Jurić, Zorica Jurić).

Skojevci i omladinci koji su bili angažirani u odboru USAOH-a, prisustvovali su nekolikim sastancima-konferencajama u šumi, u Gorskom kotaru ili u Grižanima. Prema sjećanju Anice Blažić, rođ. Jurić, ona je kao član Kotarskog odbora USAOH-a Crikvenica bila zadužena za rad s omladinom u Dramlju i Jadranovu (Sv. Jakovu). Skojevska organizacija i odbor USAOH-a su održavali tijesnu vezu s omladinskim organizacijama okolnih mjesta, Crikvenicom, Jadranovom, Grižanima, i dr. Održavani su povremeno i zajednički sastanci radi dogovora pred neku akciju, kao što su prenošenje direktiva, raspačavanje propagandnog materijala, omasovljenje omladinske organizacije, prikupljanje podataka o neprijatelju, itd.

Prema sjećanju Tomislava Cara, 1944. godine je u Dramlju bilo više skojevskih grupa, dvije sigurno — jedna u Manestrima, a druga u Domijanima. T. Car je u tom razdoblju bio sekretar KK SKOJ-a Crikvenica. U razdoblju od 1942. do 1945. godine sekretari skojevskih grupa su bili: Stanko Manestar 1942/43, Tomislav Car 1943. godine do kapitulacije Italije, Danica Jurić 1943/44, Anica Jurić 1944, Mihovil Manestar 1944/45, Ljubo Domijan 1943/45, Katarina Mužević Keti 1944. i Zora Jurić 1944. godine.

Sastanci su održavani prema potrebi. Bilo je i kraćih susreta radi dogovora pred neku akciju. Najčešće su održavani u nekoj napuštenoj kući, štali, ili pod otvorenim nebom u predjelu Veprenica, Vrtare i sl. Bili bi radni, ali sadržajni i mobilizacijski bi djelovali. Razmatrala bi se i politička situacija, upoznavali bi se s uspjesima jedinica NOV i POJ, gubicima neprijatelja, oslobođenim i poluoslobođenim mjestima, formiranju novih jedinica itd. Redovno su čitane informativne vijesti.

Omladinska organizacija od 1942. do 1945. godine praktično sudjeluje u svim akcijama. Prikuplja podatke o neprijatelju, rastura letke u neprijateljskom logoru-garnizonu, skida razne neprijateljske oglase i obavijesti na javnim mjestima, sudjeluje u pisanju parola na javnim cestama i po zidovima, kao: »Živio Prvi maj«, »Živjela KPJ«, »Živio SKOJ«, Živio Sovjetski Savez« »Smrt fašizmu — sloboda narodu«, »Živjeli saveznici«, »Živio drugi front«, itd. Parole su pisane i u neposrednoj blizini naoružanog neprijateljskog bloka; sudjeluje nekoliko puta u rezanju-piljenju telegrafsko-telefonskih stupova a radi uznemiravanja neprijatelja. Drugog dana bi neprijatelj imao što da vidi, ali mu ništa drugo nije preostalo, osim da se pita kada se to odigralo i tko je sve u tome sudjelovao. Permanentno održava kurirsku vezu, u njedrima se nosila pošta, razni propagandni i kancelarijski materijal. Sudjeluje u prihvatu, pratnji i osiguranju pojedinih rukovodilaca NOP-a i boraca koji prolaze kroz mjesto ili se na kraće zadržavaju u njemu; sudjeluje u prikupljanju, pohranjivanju i nošenju dijelova odjeće i obuće, hrane i drugog materijala; aktivno sudjeluje u nekim akcijama koje izvodi Komanda mjesta Crikvenica, u sprovođenju zarobljenih neprijateljskih oficira i vojnika, koji bi se čamcima dovozili s otoka Krk, itd.

Godine 1944. i 1945. omladina povremeno odlazi na radne akcije u šumu, koje bi organizirala Komanda mjesta Crikvenica (sađenje i kopanje krumpira, sjetva i berba usjeva i sl.) gdje bi ostajali po nekoliko dana; sudjeluje na raznim priredbama, proslavama i sl., što je bilo organizirano u šumi ili u oslobođenim mjestima Gorskog kotara, Grižanima, Triblju, Driveniku, itd.

Za sve akcije koje su bile organizirane, omladina pokazuje puno razumijevanja i odaziva se svakom pozivu. Nikakve vremenske nepogode — kiša, bura, tamne i hladne noći i sl., nisu mogle utjecati na izvršenje zadatka, Omladinska organizacija je iz dana u dan postajala sve masovnija i do oslobođenja nije bilo omladinca, a da nije bio angažiran u akcijama. Praktično sva omladina je bila uključena u USAOH. Za sve akcije vladalo je veliko oduševljenje i svatko je želio da u granicama svojih mogućnosti da svoj doprinos. Treba napomenuti da je omladinska organizacija u mjestu, za sve vrijeme NOR-a, odigrala vrlo značajnu ulogu i umnogome pridonijela da se sve planirane i neplanirane akcije pravodobno i uspješno izvrše. Uostalom, to se vidi i iz ovih nekoliko podataka.

— U jedinicama NOV i POJ sudjelovalo . . . . 85 omladinaca

— Poginulo u NOB-u . . . . . 26 omladinaca (Anđelko Ivana Car, Ivan Ivana Car, Branko Miška Car, Borislav Dragutina Domijan, Ivan Ivana Domijan, Krešo Ivana Domijan, Miroslav, Mate Ivana Domijan, Stanko Ivana Domijan, Stjepan Ivana Domijan, Vlado Bartola Domijan Vlado Ivana Domijan, Stanko Šimuna Domijan, Ivan Bartola Jurić, Juraj Ivana Pavlić, Josip Tome Košuljandić, Cveto Stjepana Košuljandić, Petar Stjepana Košuljandić, Ivan Ivana Manestar, Tomislav Josipa Manestar, Milovan Manestar Frankin, Vladimir Vjenceslava Manestar, Ivan Stjepana Manestar, Ivan Dragutina Mužević, Petar Dragutina Mužević, Milovan Mate Mužević).

— Starješina JNA iz NOR-a . . . . . 27 omladinaca (oficiri: Maksim Antona Blažić, Ivan Ivana Blažić, Vazmoslav Franje Car, Cveto Nikole Car, Ivan Josipa Car, Ljubomir Augustina Car, Petar Petra Domijan, Zvonko Ivana Domijan, Bogoljub Ivana Domijan, Miro Antona Domijan, Milovan Ivana Domijan, Ivan Ivana Jurić, Stjepan Ivana Jurić, Stanko Franje Manestar, Petar Josipa Manestar, Josip Jakova Pavlić, Davorin Josipa Pilaš, Strahomir Pilaš, Dušan Klementa Petrinović, Zvonko K. Petrinović; podoficiri /mlađi oficiri/: Dragutin Antona Blažić, Branko Ivana Domijan, Branko Bartola Domijan, Josip Josipa Manestar, Izidor Izidora Manestar, Lovrenc Ivana Košuljandić, Mihovil Josipa Pavlić).

— U kotarskom ratnom rukovodstvu . . . . . 8 omladinaca (Albin Domijan, politički radnik u Kotarskom komitetu KPH Crikvenica i organizacioni sekretar Kotarskog komiteta KPH Senj, od rujna 1943. do svibnja 1944. godine kada je zarobljen i odveden u Njemačku; Zvonko Petrinović, sekretar Kotarskog komiteta SKOJ-a Crikvenica i Senj, od rujna 1943. do rujna 1944. organizacioni sekretar KK mijan, Vlado Bartola Domijan, Vlado Ivana Domijan, Stanko Šimuna za Crikvenicu i član OK KPH za Hrvatsko primorje; Tomislav Car, član i sekretar Kotarskog komiteta SKOJ-a Crikvenica, od rujna 1943. do siječnja 1945. godine kada je zarobljen; Josip Domijan Beli, član Kotarskog komiteta SKOJ-a Crikvenica i pred-

sjednik Kotarskog odbora USAOH-a Crikvenica, od rujna 1943. do veljače 1944. godine kada je zarobljen i odveden u Njemačku; Milovan Mužević u rukovodstvu ratnog kotara Vrbovsko do pogibije 1942. godine; Mihovil Manestar, član Kotarskog komiteta SKOJ-a Crikvenica od druge polovice 1944. godine do oslobođenja, Marija Blažić Meri, udata Šarar, član Kotarskog komiteta SKOJ-a Crikvenica od rujna 1943. godine do oslobođenja; Anica Jurić, udata Blažić, član Kotarskog odbora USAOH-a Crikvenica od druge polovice 1944. godine do oslobođenja).

— Zvonko Petrinović i Rajko Mužević su nosioci »Partizanske spomenice 1941. godine«.